

دانشگاه شهید چمران اهواز

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

شماره پایان نامه :

۸۹۱۰۵۵۱

پایان نامه کارشناسی ارشد

گرایش تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش

عنوان :

بررسی تطبیقی تربیت دینی از دیدگاه ژان ژاک روسو و شهید مطهری

اساتید راهنما:

دکتر مسعود صفایی مقدم

اساتید مشاور:

دکتر سید منصور مرعشی

نگارنده :

مریم احسان فر

تیرماه سال ۱۳۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مَنْ مَرَّ بِكُمْ فَسَلِّمُوا عَلَيْهِمْ
وَمَا يَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ
فَمَا يَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ

تقدیم

به پدر و مادرم

که چگونه زیستن را به من آموختند

و

به همسرم

که درس بزرگواری و بردباری را به من

آموخت

سپاسگزاری

ستایش و سپاس از آن تو که بیافریدییم و با خود آشنایم کردی و تا بیکران عالم امکان، اجازه زیستنم دادی. بر من بیخشای و یاریم رسان تا در آستان تو آن باشم که باید.

یاریم رسان ای مهربان ترین مهربانان، تا همیشه ستایش گر و قدردان نعمت های بی شمارت باشم.

تقدیر و تشکر:

پس از حمد و ستایش پروردگار بر خود لازم می دانم تا به رسم ادب و حق شناسی، کمال تشکر و قدردانی را نسبت به اساتید بزرگوار و ارجمندم جناب آقای دکتر صفایی مقدم (استاد راهنما)، و جناب آقای دکتر مرعشی (استاد مشاور)، که مرا در تمامی مراحل این پایان نامه با مهارت و استادی هر چه تمام تر یاری رسانیدند، ابراز نمایم. همچنین از خانم دکتر ولوی و آقای دکتر هاشمی که زحمت داوری و خانم دکتر شاهی که نظارت این پایان نامه را بر عهده داشته اند تشکر می نمایم.

از پدر و مادر عزیز و دلسوزم، که همواره دعای خیرشان بدرقه راهم بوده و رسیدن به این جایگاه تحصیلی ام را مدیون زحمات آن ها هستم، صمیمانه تشکر و قدردانی می کنم.

در آخر لازم می دانم از تمامی هم کلاسی های خوب و مهربانم، آقایان: اربابی، پیروتی، صمدی، نجاتی موسوی، چراغیان، ظاهری راد و خانم ها: سلطانی نژاد، جهانیان، دهقانچیان، دیناروند، محمدیان، مطرودی و موسوی که مرا در طی تحصیل همواره پشتیبانی، و محیط گرم و دوست داشتنی را برایم فراهم کردند، صمیمانه تشکر کنم.

چکیده پایان نامه

نام خانوادگی: احسان فر		نام: مریم	
عنوان پایان نامه: بررسی تطبیقی تربیت دینی از دیدگاه ژان ژاک روسو و شهید مطهری.			
استاد راهنما: دکتر مسعود صفایی مقدم		استاد مشاور: دکتر سید منصور مرعشی	
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: علوم تربیتی	گرایش: تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش	
محل تحصیل: دانشگاه شهید چمران اهواز		دانشکده: علوم تربیتی و روان‌شناسی	
تاریخ فارغ التحصیلی: ۹۰/۴/۵		تعداد صفحه: ۱۴۰	
کلید واژه‌ها: تربیت دینی، انسان‌شناسی، دین، شهید مطهری، ژان ژاک روسو			
<p>بحث ارتباط دین و تربیت از دیرباز مورد توجه بوده است. تربیت دینی با این که ظاهری بسیار روشن دارد، ولی در عین حال از ابهام برخوردار است و بررسی جامع و دقیقی را می‌طلبد. مسئله مورد مطالعه ما این است که با انجام یک مطالعه بین آراء روسو و شهید مطهری، شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود را استخراج نموده و از آن یک نتیجه کلی گرفته شود. روشی که در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته روش تطبیقی است، یعنی نکات مشترک و متضاد موجود در نظرات روسو و مطهری را مورد مقایسه قرار داده ایم. هدف از انجام این تحقیق این است که بینیم میان یک متفکر غرب و یک متفکر شرق که در دوره‌های متفاوتی می‌زیسته‌اند در مورد تربیت و مخصوصاً تربیت دینی نکات مشترک و متضادی دیده می‌شود و تا آن جا که می‌شود سعی شده است پیشنهاداتی از میان نظرات آنان در رابطه با تعلیم و تربیت ارائه دهیم. نتیجه‌ای که از این تحقیق گرفته‌ایم این است که مطهری و روسو با این که در دو دوره متفاوت می‌زیسته‌اند، در رابطه با انسان و ابعاد و ویژگیهای او و همچنین در مورد راههای خداشناسی نظرات مشترکی دارند، ولی در ارتباط با جایگاه عقل در دین‌شناسی، مطهری برای عقل، ارزش بالایی قائل است، ولی روسو برای احساسات.</p>			

فهرست عناوین

فصل اول: کلیات تحقیق

۲.....	مقدمه
۴.....	بیان مسأله
۶.....	ضرورت و اهمیت تحقیق
۸.....	اهداف پژوهش
۹.....	سؤالات تحقیق
۹.....	روش تحقیق
۱۰.....	تعرف مفاهیم و اصطلاحات
۱۲.....	پیشینه پژوهش

فصل دوم: انسان شناسی الهی یا خدا باورنه

۱۹.....	مقدمه
۲۱.....	زندگینامه ژان ژاک روسو
۲۳.....	زندگینامه شهید مرتضی مطهری
۲۶.....	انسان از دیدگاه مطهری
۳۱.....	انسان از دیدگاه روسو

۳۵.....	خداشناسی از نظر مطهری.....
۳۹.....	خداشناسی از نظر روسو.....
۴۱.....	راههای اثبات وجود خدا از نظر مطهری.....
۴۷.....	راههای اثبات وجود خدا از نظر روسو.....
۵۱.....	نتیجه گیری.....

فصل سوم: دین

۵۵.....	مقدمه.....
۵۶.....	تعریف دین.....
۵۷.....	دین از نظر مطهری.....
۶۰.....	دین از نظر روسو.....
۶۲.....	فطری بودن دین از نظر مطهری.....
۶۶.....	فطری بودن دین از نظر روسو.....
۶۷.....	جایگاه عقل در دین شناسی از نظر مطهری.....
۶۸.....	جایگاه عقل در دین شناسی از نظر روسو.....
۷۳.....	نتیجه گیری.....

فصل چهارم: تربیت و تربیت دینی

۷۶.....	مقدمه.....
---------	------------

۷۷.....	تعریف تربیت.....
۷۸.....	تربیت از نظر مطهری.....
۸۰.....	تربیت از نظر روسو.....
۸۵.....	اصول تربیت از نظر مطهری.....
۸۸.....	اصول تربیت از نظر روسو.....
۹۱.....	تعریف تربیت دینی.....
۹۲.....	تربیت دینی از نظر مطهری.....
۹۶.....	تربیت دینی از نظر روسو.....
۹۸.....	اصول تربیت دینی از نظر مطهری.....
۱۰۴.....	اصول تربیت دینی از نظر روسو.....
۱۰۷.....	رابطه تربیت دینی و عادت از نظر مطهری.....
۱۱۰.....	رابطه تربیت دینی و عادت از نظر روسو.....
۱۱۱.....	نتیجه گیری.....

فصل پنجم: نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات

۱۱۶.....	خلاصه.....
۱۲۴.....	نتیجه گیری.....
۱۲۷.....	پیشنهادات.....
۱۳۲.....	منابع و مآخذ.....

فصل اول:
کلیات تحقیق

مقدمه

یکی از مناقشه های جدی دوران معاصر تعیین جایگاه دین و به تبع آن نگاه دینی در سامان دهی حیات فردی و اجتماعی بشر است. این در حالی است که فلاسفه تحلیلی بر این باورند که حتی مفهوم «تربیت دینی» از نوعی ناسازگاری درونی رنج می برد. علاوه بر آن، از نظر این گروه از فلاسفه امکان ارتباط منطقی دین با دیگر حوزه های معرفتی از جمله تربیت، و نیازمندی منطقی آن ها به همدیگر با مشکلات دیگری نیز مواجه است. با این همه در این خصوص اتفاق نظر وجود ندارد و فلاسفه ی تربیت هر یک به طریقی نقشی را برای دین در حوزه های مختلف قائل هستند (صفایی مقدم، ۱۳۸۸، ص ۹).

تمرکز مداوم فیلسوفان تربیت، بر تربیت دینی از آن روست که به اعتقاد بسیاری از این اندیشمندان، تربیت اصیل دینی می تواند لااقل پاره ای از مشکلات و ناهنجاری های رفتاری را کاهش دهد. لذا، کم توجهی به تربیت دینی به تدریج یکی از بزرگترین نگرانی های تعداد زیادی از مریبان و اندیشمندان عصر حاضر شده است. درباره ی رویکردهای تربیت دینی بین اندیشمندان و صاحب نظران اتفاق نظر چندانی وجود ندارد، برخی همچون جی جر^۱ امکان استفاده از عادت را در جریان تربیت دینی پیشنهاد می کنند و برخی دیگر همچون هرست^۲ روش های مبتنی بر عادت را تلقین دانسته و مردود می - دانند (شعبانی ورکی، ۱۳۸۱، ص ۲۶۸). می توان

1- Gager

2- Hirst

کلیات تحقیق

افراد را به انجام اعمال دینی عادت داد یا انجام آن کارها را به قهر و تحمیل از آن ها خواست، چنان که می توان عقاید دینی را به آنها تلقین کرد، اما برای بسیاری از صاحب نظران این گونه تلاش ها را باید شبه تربیت نامید. باقری (۱۳۸۴، ص ۷۲) بر این باور است که «نه تدبیر و نه تربیت دینی، هیچ یک با شبه تربیت همگرایی ندارند و نباید آن ها را با شبه تربیت درآمیخت».

باقری (۱۳۸۴، ص ۷۲) بر این باور است که «تربیت و تدبیر هر کدام مؤلفه های مربوط به خود را دارند، از ترکیب آن ها می توان تربیت دینی را ایجاد کرد که خود دارای مؤلفه هایی است. یکی از مؤلفه های اساسی تربیت دینی عقلانیت است. تربیت دینی در این عصر باید پیش از هر زمان دیگر چهره ی عقلانی داشته باشد. تربیت دینی چه هنگامی که معطوف به اعتقادات و اخلاق و چه هنگامی که معطوف به عبادات و احکام است، می تواند چهره ای عقلانی داشته باشد. این عنصر در همه ی اجزای دین و تربیت دینی، اعم از اعتقادات، اخلاق، عبادات و احکام صادق است. یکی دیگر از مؤلفه های تربیت دینی تقوای حضور است. مفهوم تربیت دینی حاکی از آن است که فرد از درون آغاز کند و فشار بیرونی چندان پربها نیست. با نظر به تحوّل درونی و التزام درونی که در تربیت دینی نهفته است و با نظر به تقوای حضور که حاصل آن است می-توان گفت که در بدترین شرایط اجتماعی نیز می توان از تربیت دینی سخن گفت. سومین مؤلفه ی تربیت دینی ارزیابی، گزینش و طرد است. بر این اساس تربیت دینی همواره باید پدیده های نو ظهور این عصر را مورد ارزیابی و نقّادی منصفانه قرار دهد».

کلیات تحقیق

از طرف دیگر، مؤمنین بر این باورند که دین سعادت آن‌ها را تأمین می‌کند، لذا بر این اعتقادند که این باور را به فرزندان و جوانان خود منتقل کنند (گلزاری، ۱۳۸۷). پس معارف دینی ارتباط مستقیم و متقابلی با آموزش و نهادهای آموزشی دارد، اگر قرار است در جامعه اسلامی معرفت دینی ایجاد شود نگاه اول متوجه نهادهای آموزشی است (ترکمندی، ۱۳۸۸).

بیان مسأله

بحث ارتباط دین و تربیت از دیرباز مورد توجه بوده است. همواره بین علما و انسان‌های عادی در فهم و درک ماهیت دین و تربیت دینی اختلاف وجود دارد. با این حال همه‌ی آن‌ها بر اهمیت دین اتفاق نظر دارند. سیر تاریخی انسانی آشکارا بر این امر دلالت می‌کند که دین همواره از بزرگ‌ترین قدرت‌های مؤثر در زندگی انسان است. در عصر حاضر تربیت دینی به جامعه‌ای معین یا دینی خاص محدود نیست. تربیت دینی را باید جزو آن دسته از مفاهیمی قرار داد که به ظاهر بسیار روشن و بی‌نیاز از تحلیل و تفسیر می‌نماید، ولی به همان اندازه نیز از ابهام برخوردار بوده و بررسی دقیق و جامعی را می‌طلبد. گاه از تربیت دینی به معنای عمومی اراده می‌شود، این معنی شامل همه‌ی ابعاد تربیتی در یک بستر دینی شده و می‌توان آن را با تربیت اسلامی^۱ مترادف دانست (روزبهبانی، ۱۳۸۰). پژوهشگر بر این است که در این پژوهش با رجوع به دو متفکر غرب و شرق، یعنی روسو و مطهری و نظرات آن‌ها در باب تربیت دینی و انجام یک بررسی تطبیقی، به درک عمیق‌تری از مسائل تربیت دینی برسد.

1- Islamic education

کلیات تحقیق

شهید مطهری درباره ی تربیت دینی می گوید: دین هم در تکامل ماهیت انسان و هم در تکامل معنویت و انسانیت انسان نقش دارد، وی بر این است که دین نقشی در حسن رابطه ی انسان با خود و انسان های دیگر دارد و هیچ چیزی قادر نیست و نخواهد بود جای آن را بگیرد (مطهری، ب ۱۳۷۲، ص ۲۸). آموختن خود دین یک علم است، آموختن چیزی که انسان وظیفه ی دینی اش را به وسیله ی آن بخواند انجام دهد، علم دیگری است. کافی نیست که مردم فقط دین خود را بیاموزند، اما آن چیزهایی که اجرای دین موقوف به آن هاست را بیاموزند، دین هم جنبه نظری دارد و هم جنبه عملی. اسلام گفته است که دین را عمل کنید، ولی وقتی می خواهیم دین را عمل کنیم بدون آموختنش ممکن نیست، پس باید دین را بیاموزیم تا به آن عمل کنیم (مطهری، ب ۱۳۷۲، ص ۳۴).

اما روسو، تربیت دینی را به هیچ رو آموختن آداب و احکام دینی نمی داند؛ بلکه از نظر او تربیت دینی بیدار کردن محبت و ستایش خداست در انسان. در این معنی است که روسو می گوید من هر دینی را خوب می شمارم به شرط آن که پیروان آن خدا را بشناسند و به راستی پرستش کنند (رحمانی، ۱۳۸۸). در این زمینه روسو طرفدار کیش خداپرستی مطلق است. به نظر روسو خداپرستی مطلق (کیش طبیعی)^۱ با هیچ یک از مذاهب رسمی که پیشوایان آن خود را از طرف خدا مأمور می داند مخالفت ندارد، بلکه خداپرستی وجه مشترک بین آنهاست. در حقیقت روسو عقیده مذهبی خاصی را پیشنهاد نمی کند. او سعی می کند شخصیت اخلاقی نوجوان را

1- Religion naturelle

کلیات تحقیق

طوری پرورش دهد تا بعد ها بتواند آن دینی را که می پسندد آزادانه انتخاب کند (روسو، ۱۳۸۰، ص ۲۳).

چون دیدگاه روسو و مطهری در باب تربیت دینی مبتنی بر نگاه آنان به انسان و تربیت است، این سه مقوله را مورد بررسی تطبیقی قرار می دهیم تا مبنایی شوند برای دستیابی به درک عمیق تر از تربیت دینی. در این راستا اصول و روشهای تربیتی و مسائل آن از نظر این دو متفکر با هم مقایسه خواهند شد.

ضرورت و اهمیت تحقیق

در جامعه ما مشکلات و ناهنجاری های رفتاری زیادی دیده می شود. تلاش و کوشش برای حل این مشکلات، مهم و ضروری است. در راستای این تلاش باید همه اسباب و وسایل معرفتی را به کار گرفت. از جمله این اسباب و وسایل معرفتی، نظریه ها و دیدگاه هایی است که متفکران ارائه داده اند. امروزه یکی از مشکلات و ناهنجاری های رفتاری که در جامعه ما دیده می شود، فاصله پیدا کردن زندگی از ارزش های دینی است. بر این اساس نظرات متفکران، می-تواند تا حدودی به حل این مشکلات کمک کند، که ما در این تحقیق روسو و مطهری را برگزیدیم. دلیل این انتخاب، این است که روسو و مطهری از جمله اشخاصی هستند که در رابطه با تربیت، نکات فروانی را بیان داشته اند. از طرف دیگر به دلیل تضادها و تشابهاتی که در بعضی موارد در نظرات این دو متفکر مشاهده نمودیم، به آن ها توجه بیشتری کردیم. از جمله این موارد

کلیات تحقیق

عقل و احساس را می توان ذکر نمود. مسئله عقل و احساس از جمله موضوعاتی است که جامعه ما با آن درگیر است. از طرف دیگر، دین در همه ی اعصار در حوزه های مختلف زندگی حضور داشته است، پس این حضور گسترده باید محلّ اعتنا باشد. اما این حضور تنها حضوری کمی نیست که گستره ی زیادی از حیات آدمی را در بر گرفته باشد، بلکه از لحاظ کیفی نیز دین با اساسی ترین جنبه های حیات درگیر است. دین داعیه سعادت‌مند ساختن آدمی را دارد و چه چیزی مهم تر از این. از طرف دیگر، همان طور که اشاره شد ناهنجاری های رفتاری زیادی در جوامع انسانی دیده می شود که برخی منشاء آن ها را دین گریزی یا فاصله پیدا کردن زندگی جدید با ارزش های دینی می دانند. این نظر چه درست و چه نادرست، اما محلّ اعتناست و بررسی آن لازم به نظر می آید. دیگر این که در جامعه ی ایران، پس از انقلاب اسلامی که انتظار می رود پیشرو در تأسیس جامعه ای دین بنیان باشد، لازم است تحقیقات گسترده ای در خصوص تربیت دینی انجام شود. اما با وجود این، تربیت دینی با چالش ها و سؤال هایی مواجه است، لذا ضروری است که به این چالش ها پرداخته شود. یکی از کارهایی که برای حلّ این چالش ها و تعارضات احتمالی می شود انجام داد رجوع به دیدگاه های صاحب‌نظرانی است که در این باره عمل و نظر را مشترکاً تجربه کرده اند. در این رجوع انجام مطالعات مقایسه ای می تواند راهگشاتر باشد.

تربیت دینی مقوله ای است که اگر بدان صحیح پرداخته نشود می تواند عواقب بسیار بدی را برای جامعه و مردم در پی داشته باشد. از این رو در این تحقیق سعی شده است با استفاده از

کلیات تحقیق

نظریات و دیدگاه های ژان ژاک روسو و شهید مطهری راهکارها و پیشنهاد هایی برای بهبود تعلیم و تربیت ارائه شود.

اهداف پژوهش

هدف کلی:

تطبیق آراء ژان ژاک روسو و شهید مطهری، در خصوص تربیت دینی.

اهداف جزئی:

- مطالعه و بررسی تطبیقی دیدگاه روسو و شهید مطهری درباره ی انسان.
- مطالعه و بررسی تطبیقی دیدگاه روسو و شهید مطهری درباره ی خداوند.
- مطالعه و بررسی تطبیقی معنای دین از دیدگاه روسو و شهید مطهری.
- مطالعه و بررسی جایگاه عقل در دین شناسی از نظر روسو و شهید مطهری.
- تجزیه و تحلیل نظرات روسو و مطهری به منظور دستیابی به شباهت ها و تفاوت های موجود در نظرات آنان.

سؤالات تحقیق

- بین دیدگاه روسو و شهید مطهری در مورد انسان چه شباهت ها و چه تفاوت هایی وجود

دارد؟

- از نظر روسو و شهید مطهری عقل در دین شناسی چه جایگاهی دارد؟

- نظر روسو و شهید مطهری در مورد خداشناسی چیست؟

- از نظر روسو و شهید مطهری دین به چه معنا است؟

- بین آراء روسو و شهید مطهری در مورد تربیت دینی چه شباهت ها و چه تفاوت هایی وجود

دارد؟

روش تحقیق

در این تحقیق سعی شده است از روش تطبیقی استفاده شود.. در این روش سعی ما بر

آن است تا با مراجعه به کتابها و اسناد مکتوب، از جمله مقاله های موجود، مطالعه ای در این

منابع انجام دهیم و از میان آن چه که روسو و مطهری گفته اند، مطالبی را که بین این دو متفکر

قابل مقایسه است که در این تحقیق موضوعاتی مانند انسان، دین، خدا و تربیت است، را

استخراج نموده و بعد از استخراج، شباهت ها و تفاوت های نظرات آنان را بررسی کنیم و در

آخر به نتیجه ای کلی در زمینه موضوع خود که همان تطبیق تربیت دینی از دیدگاه روسو و مطهری است، برسیم.

تعریف مفاهیم و اصطلاحات

تربیت^۱:

ژان ژاک روسو که منبع الهام پستالزی، هربارت و فروبل بود، تربیت را رشد نیروهای " طبیعی - فردی " طفل می داند، به عبارت دیگر روسو معتقد است که توجه به علایق و تمایلات طبیعی و کنجکاوی و حرکات و فعالیت طفل باید محور آموزش و پرورش واقع شود (نیکزاد، ۱۳۷۹، ص ۱۲). اما تربیت از نظر مطهری عبارت است از به فعلیت درآوردن و پروردن (مطهری، ۱۳۷۲، ص ۷۰). به عبارت دیگر تربیت، یعنی پرورش دادن استعدادهای واقعی انسان (مطهری، ۱۳۷۴، ص ۱۷).

تربیت دینی^۲:

دایره المعارف بین المللی تربیت، تربیت دینی را چنین تعریف می کند: تدریس منظم و برنامه ریزی شده که هدف از آن دست یابی فرد به اعتقاداتی درباره ی وجود خداوند، حقیقت

1- Education

1- Religious education

کلیات تحقیق

جهان هستی و زندگی و ارتباط انسان با پروردگارش و دیگر انسان هایی که در جامعه با آنها زندگی می کند و بلکه با همه آحاد بشر است (مشایخی راد، ۱۳۸۰، ص ۷۰).

ژان ژاک روسو^۱:

ژان ژاک روسو در بیست و هشتم ژوئن سال ۱۷۱۲ در ژنو به دنیا آمد. او کتابها و رسالات زیادی نوشته است، در این میان، رساله *گفتار درباره ی علم و فنون روسو* برنده جایزه شناخته شد و در سال ۱۷۵۰ انتشار یافت. کتاب *امیل وی سرشار از مضامین و نکات تربیتی* است. وی در روز دوم ژوئیه ۱۷۷۸ بدرود زندگی گفت.

شهید مطهری:

شهید مطهری در ۱۳ بهمن ماه ۱۲۹۸ هجری شمسی در قریه فریمان (که اکنون به شهرستان تبدیل شده است) از استان خراسان متولد شد. شهید مطهری پس از آشنایی با مقدمات زبان فارسی و علوم اسلامی در سن دوازده سالگی از دیار خود به مشهد مقدس عزیمت کرد و به تحصیل در مدارج عالی علوم اسلامی پرداخت. او کتابها و آثار بسیاری را از خود به جای گذاشته است. از سال ۱۳۴۲ فعالیت های سیاسی و اجتماعی و خدمات فرهنگی، علمی و اسلامی شهید مطهری ابعاد گسترده تری می یابد، در جریان واقعه پانزده خرداد ۱۳۴۲ نقش مؤثری در حوادث قبل و بعد از آن داشت. سرانجام استاد مطهری در یازدهم اردیبهشت ماه ۱۳۵۸ در

2-Jean Jacques Rousseau

کلیات تحقیق

تاریکی شب در حالی که از یکی از جلسات فکری و سیاسی بیرون آمده بود با گلوله گروه جنایتکار فرقان که به مغزش اصابت نمود به شهادت رسید.

پیشینه پژوهش

طبق بررسی های انجام شده، پژوهشی که صرفاً به مقایسه ی تربیت دینی از دیدگاه ژان ژاک روسو و شهید مطهری پردازد انجام نشده است، اما تحقیقاتی که تا حدودی به این زمینه نزدیک هستند به شرح زیر می باشند:

- حسنی (۱۳۷۳) در پایان نامه دکتری خود با عنوان "مقایسه ی اندیشه های تربیتی ژان ژاک روسو و جان دیویی" به بررسی اندیشه های فلسفی و تربیتی آنان پرداخته است. این بررسی نشان داده است که در زمینه اندیشه های فلسفی در یک دیدگاه کلی، بین این دو در طبیعت گرایی شباهت وجود دارد، اما طبیعت گرایی روسو بسیار رنگ مذهبی و تربیتی به خود گرفته است، اندیشه های او درباره جهان و خدا، با طبیعت گرایی دیویی که به ماده گرایی علمی - یکی از شعب طبیعت گرایی - نزدیک است تفاوت دارد. در توجّه و تأکید هر دو به تجربه شباهت دیده می شود. در زمینه های اندیشه های فلسفی مانند خدا، انسان، مذهب و اخلاق بین آن ها تفاوت دیده می شود، اما در زمینه ی اندیشه های تربیتی همانندی های بسیاری بین این دو فیلسوف وجود دارد.

- محمودنیا (۱۳۷۶) در پایان نامه دکتری خود با عنوان "تحلیل و ارزیابی تطبیقی اندیشه های تربیتی ژان ژاک روسو و جان دیویی" موضوع های تحقیق را در دو بخش فلسفی و تربیتی